

En illustratör har enligt huvudsakligen muntliga uppdragsavtal varit uppdragstagare hos ett bolag för att på olika sätt arbeta med illustrationer till ett visst koncept, första gången 2005 och därefter vid skilda tillfällen mellan 2005 och 2008 samt 2012 och 2014. Illustratören anställdes därefter av bolaget 2014 för att på heltid arbeta med illustrationer till konceptet och var därefter med ett uppehåll anställd hos bolaget fram till december 2017 då anställningen upphörde. Parterna är överens om att illustratören, i sitt arbete som uppdragstagare och arbetstagare hos bolaget, gjort upphovsrättsligt skyddade prestationer som ingår i vissa särskilt angivna produkter (se bilaga till domen). Fråga om bolaget har förvärvat rätten att förfoga över dessa prestationer – inklusive rätten att ändra och vidarelicensiera dessa – för de typer av förfoganden som framgår av bilagan till domen.

PostadressBox 2018
103 11 Stockholm**Besöksadress**

Stora Nygatan 2 A och B

Telefon

08-617 66 00

Telefax

08-617 66 15

kansliet@arbetsdomstolen.se
www.arbetsdomstolen.se**Expeditionstid**

måndag–fredag

09.00–12.00

13.00–15.00

ARBETSDOMSTOLEN**DOM**
2019-11-27
StockholmDom nr 53/19
Mål nr A 69/18

I

KÄRANDE

Medieföretagen, Box 55545, 102 04 Stockholm
Ombud: advokaterna Magnus Tonell och Claes Lood, Next Advokater KB,
Box 7641, 103 94 Stockholm

SVARANDE

1. Unionen, 105 32 Stockholm (för ej talan)
2. O.S., 720319-0231, Pilgrimsvägen 70, 126 48 Hägersten
Ombud för 2: advokaten Katarina Strömholm, Strömholm Advokatbyrå AB,
Holländargatan 23, 111 60 Stockholm

II

KÄRANDE

Hatten Education AB, 556571-9993, Svärdvägen 27, 182 33 Danderyd
Ombud: advokaterna Magnus Tonell och Claes Lood

SVARANDE

O.S.
Ombud: advokaten Katarina Strömholm

SAKEN

fråga om förvärvande av rätt att förfoga över upphovsrättsligt skyddat material

Bakgrund

Mellan Medieföretagen och Unionen gäller kollektivavtal. Hatten Education AB (Hatten) är medlem i Medieföretagen. O.S., som tidigare har varit uppdragstagare och därefter arbetstagare hos Hatten, är medlem i Unionen. Unionen har förklarat sig inte föra O.S:s talan i Arbetsdomstolen.

A.T. äger alla aktierna i Hatten. Hatten är mest känt för sitt barnkoncept Babblarnas värld (konceptet Babblarna).

O.S. är bl.a. illustratör och animatör. Hans första uppdrag för Hatten avseende konceptet Babblarna påbörjades 2005 och avsåg bl.a. att framställa de sex ursprungliga figurerna i konceptet Babblarna, animering av musikvideon till Babblarna – Första låten, illustrationer till fyra bilderböcker och arbete med pc-spel och webbplats. Utöver det uppdraget har Hatten vid skilda tillfällen mellan 2005 och 2008 och mellan 2012 och 2014 anlitat honom för olika uppdrag avseende konceptet Babblarna. Uppdragsavtalen har huvudsakligen varit muntliga. För sina uppdrag har O.S. fått överenskommen fast ersättning. O.S.

anställdes 2014 hos Hatten. Han arbetade som arbetstagare hos Hatten – med ett uppehåll i anställningen under 2015 – till och med den 16 december 2017 då anställningen upphörde efter hans uppsägning. Utöver fast uppdragsersättning och lön har han under 2008–2017 av Hatten fått rörlig ersättning benämnd royalty.

O.S:s anställningsavtal var ursprungligen huvudsakligen muntligt. Den 8 januari 2017 undertecknade Hatten och han ett skriftligt anställningsavtal, som inte innehöll någon reglering avseende rättigheter. Den 16 maj samma år undertecknades ett nytt skriftligt anställningsavtal med i princip samma innehåll som det första och därutöver med följande tillägg.

Övriga villkor;

Allt material den anställde har skapat och kommer att skapa, inom ramen för anställningen i Hatten Education AB, tillfaller Hatten Education AB. Hatten äger vidare alla rättigheter till allt material som den anställde skapat, skapar och producerar inom ramen för anställningen i Hatten Education AB. Den anställde har inte rätt att privat sälja eller marknadsföra, inom ramen för anställningen, producerat material.

Dagen innan anställningen upphörde, den 15 december 2017, meddelade O.S. Hatten att han i och med uppsägningen inte längre samtyckte till att Hatten förfogade över hans upphovsrättsligt skyddade material.

Medieföretagen, Hatten och O.S. är överens om att O.S., genom sitt arbete som uppdragstagare och arbetstagare hos Hatten, har gjort upphovsrättsligt skyddade prestationer avseende konceptet Babblarna. Däremot tvistar Medieföretagen, Hatten och O.S. om Hatten från O.S. har förvärvat rätten att förfoga över vissa upphovsrättsligt skyddade prestationer avseende konceptet Babblarna – inklusive rätten att ändra och vidarelicensiera dessa – som O.S. skapat inom ramen för anställningsförhållanden respektive uppdragsförhållanden hos Hatten.

Yrkanden

Medieföretagen har yrkat att Arbetsdomstolen ska fastställa att Hatten har förvärvat rätten från O.S. att förfoga över de upphovsrättsligt skyddade prestationer som uppkommit inom ramen för hans anställningsförhållanden hos Hatten – inklusive rätten att ändra och vidarelicensiera dessa – som ingår i de produkter som är specificerade, dvs. angivna eller finns på bild, i bilagan till domen, avseende de typer av förfoganden som där framgår.

Hatten har yrkat att Arbetsdomstolen ska fastställa att Hatten har förvärvat rätten från O.S. att förfoga över de upphovsrättsligt skyddade prestationer som uppkommit inom ramen för hans uppdragsförhållanden hos Hatten – inklusive rätten att ändra och vidarelicensiera dessa – som ingår i de produkter som är specificerade, dvs. angivna eller finns på bild, i bilagan till domen, avseende de typer av förfoganden som där framgår.

Om Arbetsdomstolen skulle komma fram till att Hatten inte förvärvat rätten att ändra eller vidarelicensiera prestationerna, har arbetsgivarparterna förklarat att fastställelseyrkandena i övrigt kvarstår. Arbetsgivarparterna har vidare förklarat att fastställelseyrkandena inte avser O.S:s s.k. ideella rätt enligt 3 § andra stycket upphovsrättslagen.

O.S. har bestritt yrkandena.

Medieföretagen, Hatten och O.S. har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Medieföretagen, Hatten och O.S. har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Arbetsgivarparterna

Sammanfattning av grunderna för käromålet

Hatten har genom avtal med O.S. förvärvat rätten att förfoga över prestationerna, inklusive rätten att ändra och vidareupplåta desamma, som framkommit genom O.S:s arbete inom ramen för anställningsförhållanden och uppdragsförhållanden hos Hatten. Förfoganderätten inkluderar de förfoganden som är specificerade i bilagan till domen. O.S. har genom meddelande den 15 december 2017 bekräftat att det förelegat en sådan överenskommelse med hänvisning till tidigare uppdrags- och anställningsförhållanden.

Hatten har i vart fall förvärvat denna förfoganderätt från O.S. genom anställningsförhållandenas respektive uppdragsförhållandenas beskaffenhet, O.S:s passivitet och konkludenta handlande. O.S. har genom sin passivitet och sitt konkludenta handlande bekräftat att Hatten har denna rätt. O.S. har medverkat till Hattens förfoganden. Han har därigenom känt till och accepterat förfogandena eller i vart fall förhållit sig passiv till förfogandena. Under alla förhållanden har O.S., genom samma agerande, i efterhand gett överenskommelserna med Hatten om uppdrag och anställning ett sådant innehåll. Hattens rätt kvarstår oförändrad även efter det att O.S:s anställningsförhållande hos Hatten upphörde den 16 december 2017. O.S. har inte haft rätt att säga upp överlåtelsen av sin rätt till upphörande.

Kort bakgrund om syftet med och tillkomsten av konceptet Babblarna

Med början 2003 skapade A.T. ett helt koncept som kom att kallas Babblarnas värld och som hon vidareutvecklade succesivt till lanseringen 2007. Bakgrunden till starten av verksamheten var att hon förutsåg att hennes äldsta barn, som har Downs syndrom, skulle behöva extra stöd för sin utveckling och sitt framtida självständiga liv. I slutet av 1990-talet hade hon stött på den s.k. Karlstadsmodellen, som är en modell för språkträning utvecklad på 1970-talet av professorn I.J. Karlstadsmodellen ger bl.a. konkreta verktyg för att hjälpa barn med svårigheter med tal och språk. Figurer med samma namn som figurer i konceptet Babblarna introducerades redan i en av professorns första böcker.

Figureerna var tygdockor som man sydde själv och som hade speciella former, färger och var fyllda med olika innehåll, så att barnen lättare skulle kunna särskilja dem både visuellt och taktilt.

Som många andra föräldrar sydde A.T. dessa tygdockor, men sonen var mer intresserad av vanliga plastleksaker. I och med detta fick A.T. idén att göra figureerna mer tidsenliga och färdiga. Hon kontaktade professorn för att höra efter hur hon ställde sig till att dockorna utvecklades till ett helhetskoncept, med utgångspunkt i A.T:s tankar och med koppling till Karlstadsmodellen. Professorn ställde sig positiv till ett sådant samarbete. Det har hela tiden varit mycket viktigt för Hatten att se till att illustrationer och det kreativa arbetet förhåller sig till Karlstadsmodellen.

A.T. är utbildad inom och hade flera års arbetserfarenhet av grafisk formgivning och illustration när hon grundade Hatten. Hon arbetade från 2003 – med professorn som bollplank avseende de pedagogiska aspekterna – ensam med konceptets innehåll, struktur och form. Hon tog fram skisser m.m. som skulle användas som anvisningar för det slutliga illustratörsarbetet.

A.T. ansökte om varumärkesregistrering av Babblarna våren 2004 och samtidigt registrerades domännamnet babblarna.se. Hennes grundläggande tanke var att skapa ett modernt heltäckande barnkoncept där bl.a. leksaker, film, musik, kläder, datorspel m.m. skulle ingå. Detta synsätt har sedan dess präglat Hattens och dess medarbetares arbete med konceptet Babblarna.

O.S:s första uppdrag inom konceptet Babblarna

Hatten började anlita O.S. som konsult för uppdrag inom konceptet Babblarna främst för hans kompetens som animatör. O.S:s första – och mest omfattande – uppdrag avseende konceptet Babblarna påbörjades 2005. Uppdraget skedde mot en fast engångsersättning om 125 000 kr. O.S. bedömde dock att uppdraget var mer komplext än vad han själv klarade av, varför en del av uppdraget på hans förslag utfördes av en bekant till honom, H.H. För uppdraget fakturerade O.S. 75 000 kr och H.H. 50 000 kr. Detta uppdrag pågick under ett år men arbetet var mest intensivt i början. Under tiden som uppdraget pågick hade O.S. även en mängd andra uppdrag.

Före uppdraget hade A.T. som nämnts arbetat med figurernas uttryck och tagit fram skisser och instruktioner som utgjorde anvisningar som O.S. hade att förhålla sig till inom ramen för sitt konsultuppdrag. A.T. var tydlig med att de tankar och uttryck som hon arbetat fram skulle återspeglas i och beaktas när figureerna togs fram. Hon var särskilt tydlig med att hon skulle vara styrande även vid formgivningsprocessen under illustratörsarbetet. Flera av hennes skisser kom också i mycket stor utsträckning att överensstämma med slutresultatet avseende bl.a. såväl figuren Bobbo som de fyra första böckerna.

A.T. godkände inte vissa skisser med seriefigursliknande karaktärer och karikatyrer som O.S. och H.H. presenterade i den inledande fasen av uppdraget, eftersom skisserna inte återspeglade hennes vision. Många av de skisser som O.S. och H.H. tog fram avvek väsentligt från det slutliga

utförandet, vilket berodde på A.T:s beslut, instruktioner och vision. I maj 2005 fick de ursprungliga figurerna i konceptet Babblarna sin slutliga utformning.

Utifrån de animationer som O.S. och H.H. tog fram satte A.T. självständigt vid samma tidpunkt dessutom samman bl.a. ett memory-spel, en affisch, en t-shirt och en ryggsäck, utan inblandning av dem men med deras fulla vetskap.

O.S. var alltså en av flera medverkanden i ett projekt som hade pågått länge när han började arbeta med det och där Hatten var noga med att redan inledningsvis ge anvisningar och grundförutsättningar för uppdraget. O.S:s formgivningsinsatser gjordes inte självständigt utan han bidrog i det kreativa arbetet. Hans engagemang för Hatten syftade till att möjliggöra konceptet Babblarna. Även om han skulle ha arbetat självständigt påverkar det inte den övergång av rättigheter som tvisten handlar om.

Lanseringen och utvecklingen av konceptet Babblarna samt O.S:s övriga uppdrag för Hatten

A.T:s koncept med Babblarna visades offentligt för första gången på bokmässan i Göteborg 2007. Detta skedde med O.S:s fulla vetskap och utan några invändningar från honom, trots att han endast medverkat i framtagandet av vissa av de produkter med figurerna från konceptet Babblarna som lanserades vid denna tidpunkt. Hatten fick en begränsad kommersiell framgång med en mycket blygsam produktförsäljning på bokmässan.

Det var först några år senare som försäljningen av produkter inom konceptet Babblarna satte igång på allvar. I samband med detta började förskolor inse de pedagogiska fördelarna med konceptet Babblarna och försäljningen ökade stadigt. När Hatten startade sin Youtube-kanal 2010 fick den på bara några månader över en miljon besökare till videon Babblarna – Första låten.

Hatten tog 2010 och 2011 fram bl.a. gympapåsar och språkpussel med figurer från konceptet Babblarna utan O.S:s medverkan. I hög grad återanvändes då illustrationer från de fyra första böckerna m.m., vilket är ett arbetssätt som genomsyrat Hattens verksamhet från start.

Hatten anlät O.S. som animatör igen 2012 – denna gång utan H.H. – i samband med produktionen av musikvideon Stompalång och den tillhörande boken med samma namn. Återigen erbjöds och accepterade O.S. en fast ersättning för sina tjänster.

År 2013 fick O.S. ett tredje uppdrag av Hatten med en fast engångsersättning; att bidra med animationerna till en iPhone-app kallad Babbapp. Appen släpptes på Apples App Store 2013/2014 och porterades i samband med detta även till Android. Porteringen till Android skedde utan O.S:s medverkan men med hans vetskap.

Under åren efter lanseringen 2007 växte ett antal ytterligare figurer fram inom konceptet Babblarna, såsom de ursprungliga figurernas alter ego Gagga, Giggi, Goggo, Sassa, Sissi och Sosso, men också andra figurer, såsom Faffa,

Vovvo, Purr-Purr, Tut, Pling och Klunk, liksom den värld som figurerna inom konceptet Babblarna vistas i.

År 2014 hade antalet olika produkter inom konceptet Babblarna flerfaldigats. Det hade tillkommit bl.a. språkpussel, reflexvästar och mössor. Vidare släpptes 2015 Babblarnas första musikalbum. Det var vid denna tidpunkt som konceptet Babblarna började bli riktigt kommersiellt etablerat. Figurerna inom konceptet Babblarna lanserades som mjukisdjur och blev årets småbarnsleksak, Cirkus Scott anordnade en särskild show med figurerna på temat musikalcirkus och musikalen Babblarna – Första musikalen hade premiär samma år.

Till följd av Hattens tillväxt anställde Hatten i december 2015 L.B. som hade lång erfarenhet från underhållningsbranschen. L.B. arbetade bl.a. med licenstagarna vid licensieringen av produkter. I samband med detta arbete tog han fram skriftliga anställningsavtal för samtliga anställda.

Den tionde boken inom konceptet Babblarna släpptes 2017. Produktsortimentet med figurer inom konceptet Babblarna hade vid denna tidpunkt blivit ännu mer omfattande.

I samtliga böcker namnges O.S. som medverkande illustratör, men det anges med s.k. Copyright (©) att den ekonomiska rätten innehåses av Hatten ensamt. Även beträffande andra typer av produkter inom konceptet Babblarna görs samma copyrightnotering som anger att Hatten är ensam innehavare av de ekonomiska rättigheterna till respektive produkt.

O.S:s anställning hos Hatten

Hösten 2014 övergick O.S. från att illustrera och animera åt Hatten på konsultbasis till att bli anställd på heltid hos Hatten. Vid den tidpunkten hade ingen av Hattens anställda skriftliga anställningsavtal. Syftet med anställningen var att O.S. skulle arbeta vidare primärt med app-utvecklingen. Det visade sig dock att arbetet gick för långsamt och O.S. blev därför under sommaren 2015 uppsagd på grund av arbetsbrist. Anställningen upphörde i juli 2015. O.S. framförde inte någon synpunkt om Hattens fortsatta förfoganden av hans arbete i anledning av detta. O.S. fick lön under perioden maj–juli 2015 och han fakturerade inte Hatten under vare sig den perioden eller någon annan gång under anställningen. Sedan O.S. anställdes hösten 2014 utförde han inga konsultuppdrag åt Hatten. Han återanställdes den 1 augusti 2015.

O.S:s månadslön uppgick vid tidpunkten för anställningen 2014 till cirka 35 000 kr, vilket var 8 000 kr mer än de andra anställda hos Hatten hade. O.S:s månadslön höjdes i juni 2016 till 40 000 kr.

Ersättningar till O.S.

Utöver lönen fick O.S. på Hattens initiativ även en tilläggsersättning i form av royaltyn. Royaltyn betalades ut under 2008–2017, dvs. även under flera av de år då han arbetade som uppdragstagare. Under 2008–2014 uppgick royaltyn till mellan 3 710 kr och 20 826 kr per år. För 2015 uppgick den till 61 053 kr, medan den för 2016 och 2017 uppgick till 273 856 kr respektive 287 260 kr.

O.S. har fått ersättning av Hatten med totalt cirka 2 400 000 kr, varav cirka 1 000 000 kr som arvode och resten som lön. Hattens kostnader för O.S:s bidrag till verksamheten har klart överstigit 3 000 000 kr.

I oktober 2017 gjorde O.S. plötsligt gällande att hans ersättning var för låg. Han ville höja sin ersättning. Hatten bestred att det fanns någon rätt till utökad ersättning. Tvisten mellan O.S. och Hatten eskalerade därefter och O.S. sa upp sin anställning hos Hatten den 16 november 2017. Den 15 december 2017 anförde O.S. att hans samtycke avseende Hattens förfoganden av illustrationerna upphörde att gälla den 16 december 2017 som en följd av att anställningen upphörde.

O.S:s kännedom om Hattens förfoganden

O.S. har under åren varit fullt medveten om Hattens arbetssätt med återanvändning av illustrationerna från de fyra första böckerna och hur Hatten använt, återanvänt och omarbetat de prestationer han levererat till Hatten och om vilka planer som fanns för konceptet Babblarna. Detta har varit fallet såväl under hans tid som konsult åt Hatten och under tidsperioderna mellan hans konsultuppdrag som under tiden som anställd hos Hatten från 2014. Redan från början har det varit självklart för såväl Hatten som O.S. att Hatten fritt fick använda allt material som rörde konceptet Babblarna på det sätt Hatten önskade. Samtliga förfoganden har således förutsatts.

O.S. har hållit sig väl informerad om Hattens användning av hans prestationer och har inte haft någon invändning mot den, även under perioder utan uppdrag för Hatten. Detta framgår av mejlkonversationer som han har haft

med A.T. i såväl juli 2013 som januari 2014, då han inte haft någon invändning mot användningen eller mot att han inte på förhand tillfrågats om användningen.

Sedan O.S. anställdes 2014 ökade hans inblandning i Hattens dagliga verksamhet. Han tog aktiv del i musikalen och cirkusshowen som hade premiär 2016. Han var med under utprovningen av figurernas cirkusdräkter, figuren Klonks scenkostym och på premiärerna av såväl cirkusshowen som biofilmen Babblarna där cirkusdräkterna också användes. Han deltog också aktivt, inom ramen för sin anställning hos Hatten, under framställningen av dockor och kostymer till Babblarnas första musikal, samt deltog på provföreställningar samt premiären av den musikalen. Att O.S. har känt till omfattningen av Hattens förfoganden framgår vidare av hans medverkan vid upprättandet 2016 och 2017 av en s.k. Style Guide för konceptet Babblarna, vars syfte var att effektivisera behandlingen av illustrationer och grafik till licenstagare för att enkelt kunna arbeta med figurerna inom konceptet Babblarna i olika produkter och samtidigt se till att figurerna ser enhetliga ut. L.A.S. ansvarade för framtagandet av denna Style Guide, men O.S. arbetade aktivt med och gav synpunkter på den.

O.S. har vidare genom åren löpande levererat illustrationer till ett arkiv med högupplösta illustrationer, vars tillkomst föranleddes av Hattens arbetssätt med

återanvändning. O.S. har till arkivet bl.a. levererat fram- och baksida av alla figurer som ingick i musikvideon till Stompalång, medveten om att dessa skulle kunna användas till andra produkter än böcker, såsom cd-omslag, klippdockor m.m.

Ersättning benämnd royalty

Den royalty som Hatten betalat till O.S. genom åren har inte grundats på det dokument om royalty som O.S. åberopat. Hatten skrev och skickade det dokumentet till O.S., men fick aldrig tillbaka det underskrivet från honom, varför Hatten och O.S. inte har ingått något avtal om royalty. Dokumentet skrevs dessutom mer än två år efter det att O.S:s första uppdrag för Hatten inleddes och ett avtal skulle enligt dokumentet under alla förhållanden vara tidsbegränsat till tio år. De utbetalningar av royalty som Hatten gjort till O.S. har skett ensidigt och inte haft någon koppling till O.S:s roll som upphovsman. Det är fråga om en bonus som betalats för att visa uppskattnings för medarbetare, även om utbetalningen kallats royalty. Hatten betalar ut royalty även till personer som inte är upphovsmän. A.T. har använt termen royalty utan närmare analys.

Förfoganderättsövergången

Sedan L.B. börjat arbeta hos Hatten i december 2015 påbörjade Hatten ett internt organisationsarbete vilket bl.a. innefattade upprättande av skriftliga anställningsavtal för samtliga medarbetare. O.S. och Hatten undertecknade anställningsavtal i januari och maj 2017. Vid utvecklingssamtal i januari 2017, då det första skriftliga anställningsavtalet skrevs under, fram

förde O.S. att han ville vara delaktig i konceptutvecklingen och kvalitetssäkringen. I det skriftliga anställningsavtalet av den 16 maj 2017 fördes detta in. L.B. la även till en reglering av upphovsrättigheterna till prestationer skapade inom ramen för O.S:s anställning hos Hatten. Genom avtalet överlät O.S. äganderätt och rättigheter till Hatten. O.S. hade inga invändningar mot det uppdaterade anställningsavtalet. Överlåtelsen av rättigheter har ingen koppling till den ersättning benämnd royalty som Hatten betalat till O.S.

Utöver den uttryckliga överlåtelsen genom anställningsavtalet av den 16 maj 2017 följer förfoganderättsövergången av anställningsförhållanden respektive uppdragsförhållanden beskaftenhet. Hela syftet med Hattens investering skulle förfelas om rätten inte övergick. O.S. har vidare från tiden för det första uppdraget med konceptet Babblarna fram till hösten 2017 inte haft något att invända mot Hattens förfoganden över de illustrationer han varit med om att ta fram inom ramen för de produkter, shower m.m. som Hatten lanserade. Han har därigenom agerat på ett sådant sätt att han har lämnat sitt godkännande till övergången av rättigheterna.

Hösten 2016 anordnade O.S. en utställning med figurer inom konceptet Babblarna där han bl.a. sålde signerade tryck för egen räkning. A.T., som hade utgått från att O.S. anordnade utställningen som representant för Hatten,

stoppade den när hon fick kännedom om hur det faktiskt låg till. O.S:s agerande i samband med utställningen skedde i strid med hans anställningsavtal och innebar även ett olovligt användande av Hattens varumärke.

O.S. har inte förrän i slutet av 2017 motsatt sig Hattens användning eller gjort gällande att Hatten skulle begå intrång om bolaget utnyttjade hans arbetsprestationer. Han har i brevet till Hatten den 15 december 2017 bekräftat att Hatten haft hans samtycke till förfoganden så länge anställningen pågått.

O.S.

Sammanfattning av grunderna för bestridandet

Det har inte skett någon övergång av förfoganderätt – innefattande rätt att ändra och vidarelicensiera – på sätt som angetts i fastställelseyrkandena.

Avtalet den 16 maj 2017 innehåller ingen överenskommelse om upphovsrättigheter, utan endast skrivningar om rättigheter och material. Vidare innehåller avtalet inget om ändringar eller vidarelicensiering. Hatten och O.S. förde inga diskussioner om upphovsrätt i samband med avtalets ingående och hade inte heller gjort det tidigare. O.S. har genom åren fått utbetalningar i enlighet med royaltyavtalet från 2007. Han har inte haft anledning att invända mot Hattens förfoganden av hans prestationer så länge han och Hatten hade ett pågående och fungerande samarbete. Hans passivitet har inte bekräftat att Hatten haft rätt att förfoga över illustrationerna.

Det finns ingen överenskommelse i någon form – vare sig skriftlig eller genom konkludent handlande eller passivitet – om att upphovsrättigheter har övergått från O.S. till Hatten.

O.S. och hans samarbete med Hatten

O.S. har en utbildning i desktop publishing, som innefattade bl.a. multimedial webbproduktion, video- och ljudredigering, filmproduktion och digitalt skapande. Efter utbildningen arbetade han som lärare och drev vid sidan av verksamhet i företaget Goober Productions, i vilket han utförde uppdrag inom illustrationer och animationer. A.T. uttryckte sitt starka gillande av O.S:s arbete. O.S:s uppfattning är att A.T. valde att samarbeta med honom för att han skapade illustrationer och animationer i ett manér som hon tyckte om och bedömde skulle passa för de idéer hon hade för det språkpedagogiska konceptet Babblarna.

A.T. har utvecklat konceptet Babblarna, skrivit texterna till böcker och filmer och skapat några skisser och förslag till ett par figurer. O.S. har, främst i egenskap av illustratör, skapat konstnärliga, grafiska och rörliga element i böcker, filmer och kringprodukter (merchandise) inom konceptet Babblarna. Den visuella stil som präglar konceptet Babblarna är till största delen sprungen ur hans konstnärskap, men det är A.T. som primärt har varit den som haft överblick över och marknadsfört konceptet Babblarna.

O.S. har som illustratör, grafiker och animatör – i varierande omfattning och med olika tidsmässiga uppehåll – varit engagerad i Hatten och konceptet Babblarna under tidsperioden 2005–november 2017. Vid starten 2005 var det endast A.T., H.H. och O.S. som diskuterade utformningen av figurerna. Det fanns vid den tidpunkten inget kreativt team, inget färdigt koncept och inga färdiga produkter. Under hela perioden 2005–2017 har O.S. varit den sammanhållande kraften i fråga om det visuella manéret hos konceptet Babblarna. Han har skapat flera grundfigurer och merparten av figurer och övriga alster i det ursprungliga konceptet samt färdigställt eller vidareutvecklat flera skisser skapade av H.H. och två skisser av A.T. Han har vidare genom åren bearbetat en mängd alster som ingår i konceptet Babblarna.

A.T. har haft uppslag och åsikter som hon kommunicerat till bl.a. O.S. om den närmare utformningen av olika figurer och element som O.S. och H.H. har skapat i böcker och filmer inom konceptet Babblarna. Inte sällan har dock den slutliga formgivningen avvikit på flera sätt från idéer om bl.a. färg och utseende som hon gett uttryck för. I arbetet med grundfigurerna i konceptet Babblarna har O.S. och H.H. fritt och självständigt gjort skisser och därefter bearbetat och ändrat dem. Transformeringsen av skisser och överföring av idéer till konkreta alster är en kreativ process där slutresultatet inte sällan avviker på en mängd sätt från skisser och idéer i tidigare faser av processen. Det är dock slutresultatet i form av konkreta former – och inte idén – som är det upphovsrättsligt intressanta.

O.S:s uppdrag för Hatten

Under perioden 2005–hösten 2014 skapade O.S. alster till konceptet Babblarna i egenskap av frilansande uppdragstagare. Några särskilda villkor i fråga om uppdragsavtalen – annat än i fråga om ersättning – avtalades inte under denna period och frågan om upphovsrättigheter till de alster O.S. skapade diskuterades inte.

Den absoluta merparten av de illustrationer och den grafik som utgör grundsortimentet inom konceptet Babblarna tillkom under det första uppdraget 2005. O.S. arbetade då tillsammans med H.H. och de båda skapade upphovsrättsligt skyddade alster som fortfarande återfinns i böcker, filmer och andra produkter inom konceptet Babblarna. Därutöver rörde det sig om ett antal enstaka uppdrag under 2005–2008 och 2011–2014.

O.S. uppfattade det första uppdraget som ett avgränsat uppdrag med inriktning på specialpedagogiska idéer från ett litet förlag med begränsad budget. Om Hatten vid den tidpunkten hade planer på ett helhetskoncept för barnprodukter, såsom gymmapåsar och språkpussel m.m., var det inget som förmedlades till O.S. och inte heller något han då kände till.

För sina uppdrag fick O.S. en fast ersättning och – med början 2008 – även en royalty i enlighet med ett royaltyavtal från 2007 mellan honom och Hatten, vilket löpte på tio år. O.S. var införstådd med att verksamheten i Hatten var nystartad 2005 och att bolagets ekonomiska förhållanden under många år därefter inte medgav särskilt gynnsamma ersättningsvillkor för anställda och

uppdragstagare. Han ansåg att tanken bakom konceptet Babblarna, verksamheten och merparten av de skapade alstren var behjärtansvärda och bra, varför han under uppdragstiden accepterade ersättningsvillkor som han inte ansåg vara marknadsmässiga.

O.S:s anställning hos Hatten

Mellan hösten 2014 och december 2017 var O.S. anställd hos Hatten under två perioder. Han var först anställd under perioden oktober 2014–april 2015. Något anställningsavtal skrevs aldrig och inga diskussioner fördes om upphovsrättigheter till alster som O.S. skapade under denna period. Under denna anställning fakturerade han även för sin roll som illustratör som frilansande uppdragstagare. Han blev uppsagd via mejl den 26 mars 2015 med sista anställningsdag den 30 april samma år. Under perioden maj–juli 2015 var han inte anställd utan arbetade i ett projekt för Hatten som frilansande uppdragstagare. Under den perioden skapade han figuren Klunk, som han senare gjorde lite ändringar i inom ramen för anställningen hos Hatten. Under perioden som uppdragstagare fick han ersättning utbetald som lön. Under hela hans samarbete med Hatten har det stått honom fritt att få ersättning som lön eller enligt faktura under perioder då han inte varit anställd.

Efter perioden som uppdragstagare maj–juli 2015 var O.S. återigen anställd hos Hatten under perioden augusti 2015–16 december 2017. Under perioden augusti 2015–januari 2017 fanns inga skriftliga överenskommelser om anställningen mellan Hatten och O.S. och inga muntliga överenskommelser träffades heller om upphovsrättigheter till de alster O.S. skapade. I det anställningsavtal som undertecknades i januari 2017 fanns det ingen reglering avseende upphovsrättsrättigheter till alster skapade i anställningen, medan det fanns en reglering om rättigheter i det anställningsavtal som undertecknades den 16 maj 2017.

Under sina anställningar hos Hatten reviderade O.S. främst en del upphovsrättsligt skyddade alster som ursprungligen skapats av honom i hans egenskap av uppdragstagare. Dessa revideringar utgör inte i sig skyddsvärda prestationer och de bearbetade alstren är fortsatt beroende av upphovsrättigheterna hänförliga till originalalstren. O.S. skapade även nya sammanställningar av figurer, som han skapat som uppdragstagare, till böcker m.m. inom konceptet Babblarna.

Under 2014 och 2015 började verksamheten kring konceptet Babblarna att generera ekonomiska värden. Det var då naturligt för O.S., som Hattens mångåriga samarbetspartner och upphovsman till centrala element och figurer i konceptet Babblarna, att efterlysa högre grad av insyn i Hattens ekonomiska förhållanden och en diskussion om skälig kompensation för användningen av de alster han skapat, i relation till Hattens intäkter och omsättning avseende användningen. I syfte att förstå vilka villkor Hatten tillämpade för royaltyersättning bad O.S. i februari 2016 att få underlag för beräkningen av ersättningen. Något sådant underlag fick han dock inte, varför han upprepade frågan i början av 2017. Han fick då besked om att Hatten höll på att färdigställa avtalsmallar till alla som hade royalty. Han uppfattade därmed att en omförhandling av royalty skulle ske,

eftersom royaltyavtalet från 2007 skulle löpa ut i oktober 2017. Något underlag för royaltyberäkningarna eller några avtalsmallar avseende royalty fick han emellertid inte del av. De två skriftliga anställningsavtal som ingicks under första halvåret 2017 innehöll inte några regleringar avseende royalty.

I september 2017 uppgav Hatten på fråga från O.S. att det inom ett par veckor skulle finnas ett förslag till anställningsavtal inklusive reglering av royalty. Vid ett möte i början av oktober 2017 mellan O.S. och ekonomiansvarige L.B. framkom att Hatten ansåg sig äga samtliga upphovsrättigheter till de alster O.S. skapat inom konceptet Babblarna. Enligt Hatten var detta förhållande förklaringen till att den royalty han fått under åren hade varit låg och – enligt Hattens uppfattning – också skulle förbli låg. Vid ett möte den 23 oktober 2017 mellan O.S., A.T. och L.B. upprepade A.T. påståendet att Hatten ansåg sig ha samtliga upphovsrättigheter till O.S:s skyddade alster och att det inte finns någon skyldighet för bolaget att betala royalty. Hatten angav att bolaget ensidigt kan fastställa den nivå för royalty som ska gälla och att royaltynivån för O.S. skulle vara oförändrad. Vid det mötet tycks Hatten och O.S. dock ha varit överens om att royalty skulle betalas för Hattens nyttjande av upphovsrättsligt skyddade alster skapade av O.S. även i framtiden, eftersom A.T. då uttryckte att hans royaltynivå skulle vara fortsatt oförändrad.

Någon omförhandling av royaltyavtalet skedde inte. Hatten lämnade inte ut underlag för royaltyberäkningen och presenterade inget nytt royaltyavtal. Under senhösten 2017 blev förhållandena kring O.S:s och Hattens samarbete ohållbara och i november 2017 såg sig O.S. nödgad att avsluta sin anställning hos Hatten.

När O.S. därefter förklarade att Hatten till följd av det avbrutna samarbetet inte längre hade hans fortsatta samtycke till användning av de upphovsrättsligt skyddade alster han skapat inom konceptet Babblarna, var det hans reaktion på att Hatten förklarat att bolaget ägde samtliga upphovsrättigheter till hans alster och på Hattens ovilja att förhandla om ett nytt royaltyavtal. O.S. såg sig föranledd att på detta vis bevaka sina rättigheter för att inte riskera att förlora dem.

O.S:s kännedom om Hattens förfoganden

O.S. har inte haft full vetskap om eller insyn i hur Hatten använt, återanvänt och bearbetat de prestationer han levererat till Hatten och om vilka planer som fanns för konceptet Babblarna under uppdragsförhållandet. Det var först i samband med anställningen 2014 som han blev varse om all den återanvändning som ägde rum avseende de alster som han och H.H. var upphovsmän till. Licensieringen påbörjades under 2015, och ökade markant under 2016.

Det har inte funnits någon ideologi om genomtänkt återanvändning hos Hatten. Skälen till att illustrationer inom konceptet Babblarna återanvänts har främst varit av ekonomisk art. Hatten har inte alltid haft råd att anlita någon för att skapa nya alster. De ursprungliga figureernas alter egon är exempel på en ekonomiskt betingad återanvändning.

Hatten har aldrig efterfrågat några originalfiler med sådant som O.S. har skapat. Det arkiv som arbetsgivarparterna beskrivit har inte varit så strukturerat som de

velat få det att framstå som. I något specifikt fall har det kunnat hända att O.S., efter förfrågan, har skickat filer till A.T., inte till arkivet.

Det är riktigt att O.S. har arbetat med en Style Guide för konceptet Babblarna. Anledningen till det var att han flera gånger hade blivit upprörd över att produkter inom konceptet Babblarna varit undermåliga och att licenstagare hade justerat figurer så att fula förvanskningar av de ursprungliga alstren uppkommit. Syftet med arbetet var alltså att i möjligaste mån råda bot på problemet med avvikelser i det visuella manér som figurerna i konceptet Babblarna skulle ha i alla utföranden och sammanhang.

O.S. har inte alltid haft en fullständig överblick över ändringar som gjorts i de skyddade alstren, men eftersom det initialt var A.T., O.S. och H.H. som tog fram det grafiska materialet och då det från 2006 fram till 2016 endast var O.S. som skapade illustrationer, såg O.S. inte anledning till oro över att långtgående ändringar gjordes i skyddade alster utan hans vetskap och godkännande. Från och med 2016 fick O.S. – vid sidan av att vara upphovsman med ideella rättigheter – också rent arbetsmässigt det uttryckliga uppdraget att kvalitetssäkra den grafiska produktionen. De fåtal gånger Hatten har utvecklat, reviderat eller bearbetat alster eller produkter utan O.S:s vetskap och godkännande har han påtalat detta. Mot bakgrund av att han mestadels arbetat i sin egen ateljé och inte på bolagets kontor har han inte varit väl insatt i allt som Hatten gjort.

När O.S. uppfattade att produkter som inkorporerade hans upphovsrättsligt skyddade alster var undermåliga och inte hade en visuell profil som stod i överensstämmelse med den visuella stil han skapat för konceptet Babblarna kommenterade han detta omgående. Vid ett flertal tillfällen har O.S. framfört tydliga kritiska synpunkter på sådant Hatten har gjort. I april 2016 framförde han kritiska synpunkter på målarböcker från Egmont. Han betonade vikten av att man i musikalen ”knöt ihop” karaktärerna från olika sammanhang. I september 2016 framförde han kritik mot delar av dvd-produktionen avseende Babblarna – Första filmen. I januari 2017 framförde han synpunkter på mjukisar. I maj 2017 framförde han att han ansåg att vissa produkter som skapats och såldes var undermåliga, bl.a. ett paraply.

Avtalet om royalty

Hatten och O.S. träffade ett royaltyavtal den 1 oktober 2007. Arbetsgivarparternas påstående att O.S. aldrig skrev under och skickade tillbaka royaltyavtalet är inte sannolikt, särskilt med hänsyn till avtalets art och det faktum att villkoren i avtalet har tillämpats under alla år. I royaltyavtalet anges att varumärket Babblarna till 100 procent ägs av Hatten, men någon motsvarande skrivning avseende upphovsrättigheter till alster finns inte. Det är vedertaget inom branschen, och var O.S:s uppfattning, att royalty är ersättning till den som har upphovsrätten för nyttjande av upphovsrättsligt skyddade alster.

Påståendena om förfoganderättsövergång

I maj 2017 skrev Hatten och O.S. under ett anställningsavtal med ett avsnitt om material och rättigheter till material. Det hade inte någon entydig innebörd. Den reglering om rättigheter som fanns i anställningsavtalet undertecknat den 16 maj 2017 hade inte tidigare diskuterats mellan Hatten och O.S. Någon rätt att ändra i alster eller vidarelicensiera upphovsrättigheter stadgades inte i det anställningsavtalet. O.S. uppfattade inte att regleringen skulle innebära att han blev fråntagen sina upphovsrättigheter, då han snarast uppfattade ”material” och ”rättigheter till material” som t.ex. arbetsfiler och fysiska modeller. Någon reglering av royaltyn finns inte i det anställningsavtalet.

Inga påståenden gjordes från A.T. eller någon annan på Hatten om att Hatten ägde upphovsrättigheterna till de skyddade alster O.S. skapat förrän i oktober 2017, då först L.B. och sedan A.T. gjorde klart för O.S. att Hatten ansåg att det inte fanns någon skyldighet för Hatten att betala royaltyn för nyttjande av upphovsrättsligt skyddade alster, att bonus är skilt från royaltyn och att Hatten ansåg sig ensidigt kunna fastställa royaltynivån för O.S. När detta stod klart för O.S. reagerade han snabbt. Arbetsgivarparternas påstående om passivitet och konkludent handlande från hans sida är alltså inte korrekt.

Fram till oktober 2017 vilade O.S:s samarbete med Hatten på hans grundmurade förtroende för och starka lojalitet med Hatten och verksamheten kring konceptet Babblarna. Under de första tio åren av samarbete efterfrågade han därför inte några närmare villkor för samarbetet, och frånvaron av detaljregleringar skapade inte heller problem i relationen mellan Hatten och honom. Förekomsten av royaltynavtalet och tillämpningen av avtalet utgjorde för O.S. stöd för uppfattningen att han var innehavare av upphovsrättigheterna till de alster han skapat och att Hatten betalade honom ersättning för att nyttja dem. Royaltynavtalet ingicks i anslutning till att Hatten 2007 lanserade konceptet Babblarna för allmänheten. Dessförinnan hade någon egentlig exploatering av de alster O.S. skapat inte ägt rum. Ett royaltynavtal ingicks även mellan Hatten och H.H.

Så länge uppdragsersättning eller lön samt royaltyn betalades enligt överenskommelse respektive enligt royaltynavtalet ansåg O.S. att Hattens förfoganden över de upphovsrättsligt skyddade alstren skedde i enlighet med en överenskommelse mellan honom och Hatten eller i vart fall med hans goda minne. O.S. hade inte anledning att invända mot Hattens förfoganden över de upphovsrättsligt skyddade alster han skapat inom konceptet Babblarna under den period då samarbetet fungerade väl mellan honom och Hatten och ersättning betalades enligt överenskommelse. Under detta samarbete hade Hatten alltså en exklusiv licens eller förfoganderätt till hans alster, som gällde tills vidare. I konsekvens härmed har O.S. aldrig gjort gällande att något intrång i upphovsrättigheter skulle ha skett före december 2017. Det var dock inte fråga om något förvärv av upphovsrättigheterna från O.S., vilket måste ha stått klart för Hatten med hänsyn till att han i över en månads tid hösten 2016, med Hattens kännedom och utan några synpunkter, hade en egen utställning med alster han skapat inom konceptet Babblarna. O.S:s agerande med utställningen visar under alla förhållanden att han ansåg sig fri att agera som

upphovsman till de alster han skapat i konceptet Babblarna. Det var uppenbart för Hatten.

Utredningen

Arbetsdomstolen har hållit huvudförhandling i målet. Vid denna har på begäran av arbetsgivarparterna förhör under sanningsförsäkran hållits med Hattens ägare A.T. samt vittnesförhör hållits med L.A.S., grafisk designer, L.B., affärs- och varumärkesansvarig, och K.L., redaktör, alla anställda hos Hatten. På O.S:s begäran har förhör under sanningsförsäkran hållits med honom samt vittnesförhör hållits med professorn I.J., som utvecklat den språkpedagogiska s.k. Karlstadsmodellen, H.H., illustratör som arbetade tillsammans med O.S. med det första uppdragsavtalet 2005, samt partssakkunnige illustratören och författaren L.E. Skriftlig bevisning har åberopats.

Domskäl

Twisten i huvuddrag

O.S. har enligt huvudsakligen muntliga uppdragsavtal varit uppdragstagare hos Hatten för att på olika sätt arbeta med illustrationer till konceptet Babblarna, första gången 2005, och därefter vid skilda tillfällen mellan 2005 och 2008 samt 2012 och 2014. O.S. anställdes hos Hatten i oktober 2014 för att på heltid arbeta med illustrationer till konceptet Babblarna och han var därefter, med ett uppehåll under 2015, anställd hos Hatten fram till och med den 16 december 2017 då anställningen upphörde. Parterna är överens om att O.S., i sitt arbete som uppdragstagare och arbetstagare hos Hatten, gjort upphovsrättsligt skyddade prestationer som ingår i de produkter som framgår av bilagan till domen. Parterna tvistar om Hatten från O.S. förvärvat rätten att förfoga över dessa prestationer – inklusive rätten att ändra och vidarelicensiera dessa – för de typer av förfoganden som framgår av bilagan till domen.

Parternas övergripande ståndpunkter

Hatten har gjort gällande att Hatten genom avtal förvärvat rätten att förfoga över de prestationer som framkommit genom O.S:s arbete inom ramen för uppdrags- och anställningsförhållanden hos Hatten, inklusive rätten att ändra och vidareupplåta desamma. Hatten har vidare gjort gällande att Hatten i vart fall förvärvat denna rätt från O.S. genom uppdrags- och anställningsförhållandenas beskaffenhet samt genom O.S:s passivitet och konkludenta handlande. Hatten har under alla förhållanden gjort gällande att O.S., genom samma agerande, i efterhand gett uppdrags- och anställningsavtalen med Hatten ett sådant innehåll.

O.S. har bestritt att det skett en övergång av förfoganderätten till upphovsrättigheterna. Han har vidare bestritt att det finns någon överenskommelse på det sätt som Hatten påstått.

Hatten och O.S. är överens om att det inte i samband med de huvudsakligen muntliga uppdragsavtalen uttryckligen har nämnts något om upphovsrätt och

att inget heller nämndes om upphovsrätt i samband med att anställningarna påbörjades.

Rättsliga utgångspunkter

När verk skapas till följd av beställningsuppdrag

Den som ensam eller tillsammans med andra har skapat ett upphovsrättsligt skyddat verk har upphovsrätten till verket. Den upphovsrätt som tillkommer upphovsmannen kan enligt 27 § upphovsrättslagen helt eller delvis överlåtas, med undantag för upphovsmannens s.k. ideella rätt enligt 3 § andra stycket upphovsrättslagen. Om inte något annat avtalats, får den till vilken upphovsrätt överlåtits inte ändra verket och inte heller överlåta rätten vidare, dock att överlåtelse får ske i samband med överlåtelse av rörelse (28 § upphovsrättslagen). Något formkrav för över- eller upplåtelse föreskrivs inte för upphovsrättsliga avtal. En övergång av upphovsrätten kan således t.ex. följa av konkludent handlande.

För överlåtelse av rätt till inspelning av ett konstnärligt verk på film finns en presumptionsregel som innebär att överlåtelsen omfattar rätt att genom filmen på biograf, i television eller på annat sätt göra verket tillgängligt för allmänheten (39 § upphovsrättslagen).

När framtagandet av ett upphovsrättsligt skyddat verk beställs av en uppdragstagare utan att beställaren och uppdragstagaren uttryckligen kommer överens om vilken rätt till verket beställaren ska ha, måste det anses att beställaren redan genom uppdragsavtalet förvärvat åtminstone viss rätt till verket. Vilken närmare rätt beställaren har förvärvat får avgöras mot bakgrund av omständigheterna i samband med uppdragsavtalets tillkomst och tillämpning samt parternas agerande. I doktrinen har det nämnts ett antal omständigheter som kan ha betydelse för tolkningen av ett sådant uppdragsavtal och som bör beaktas vid prövningen av vad som gäller för beställarens förfoganderätt över de upphovsrättsligt skyddade verk som skapats till följd av uppdraget (Kerstin Calissendorff, "Rätten till ett beställt verk" i Ny Juridik 2:98 s. 89 ff., se också Henrik Bengtsson, "Rätten till beställt verk i ljuset av nya domstolsavgöranden" i Ny Juridik 4:05 s. 34 ff.).

Åndamålet med avtalet kan ha betydelse. Om beställaren tydligt för uppdragstagaren anger syftet med uppdraget – dvs. vad beställaren vill göra med det framtagna verket – kan det ofta anses att beställaren förvärvat rätt att förfoga över verket på det sätt som krävs för att syftet med uppdraget kan uppfyllas. Det gäller särskilt om uppdragstagaren trots kännedom om förfogandena inte protesterar. Vidare kan *uppdragsavtalets specifika drag* påverka bedömningen. Här kan beaktas om verket har skapats på initiativ av beställaren, om beställaren lämnat mer eller mindre detaljerade anvisningar om hur verket ska vara utformat, om uppdragstagaren utformat verket med utgångspunkt i beställarens uppgivna användning av uppdragstagarens prestation, om beställaren har rätt att ta del av verket och få synpunkter beaktade på det allteftersom uppdraget framskrider eller bestämma över den slutliga utformningen av verket. Det kan vidare få betydelse om beställaren skapat praktiska och ekonomiska förutsättningar för skapandet. Även *arten av verk* kan ha betydelse. Med detta avses hur stor möjlighet upphovsmannen haft att få utlopp för sin individualitet och sätta

sin personliga prägel på resultatet av uppdraget. Slutligen kan även *andra faktorer* ha betydelse som t.ex. betalningsformen, betalningens storlek, branschpraxis och parternas ställning.

Enligt Arbetsdomstolens mening är det sådana omständigheter som nu nämnts som bör beaktas vid en sammantagen bedömning av om upphovsrättigheter övergått till beställaren, och vilka de i så fall är, till följd av ett beställningsuppdrag och dess utförande när inget uttryckligen nämnts om upphovsrätt.

När verk skapas inom ramen för anställningsavtal

Arbetsdomstolen har i AD 2002 nr 87 uttalat att, då inget uttryckligen avtalats genom anställningsavtalet, torde en övergång (av upphovsrättigheter till det som arbetstagaren presterat inom ramen för anställningen) i vissa fall kunna äga rum underförstått redan genom anställningsförhållandets beskaffenhet. Arbetsdomstolen uttalade vidare bl.a. följande. När frågan om rättigheter, då uttrycklig reglering saknas, har behandlats i den juridiska litteraturen har det framhållits att ledning får sökas i anställningsförhållandets art samt branschens allmänna villkor och sedvänjor. Avgörande är hur utnyttjandet av verk av det aktuella slaget förutsatts ske med hänsyn till företagets normala verksamhet. I litteraturen har antagits att bedömningen får göras med ledning av en s.k. tumregel.

I ett standardverk på området (Bernitz m.fl., Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens, 14 uppl. 2017, s. 120) har tumregeln formulerats enligt följande.

Arbetsgivaren får inom sitt verksamhetsområde och för sin normala verksamhet utnyttja sådana verk som tillkommer som ett resultat av tjänsteåligganden och särskilda åtaganden gentemot arbetsgivaren. Arbetsgivarens rätt avser utnyttjanden för de ändamål som kan förutses när verket tillkommer.

Arbetsdomstolen uttalade i ovan nämnda dom vidare följande. Då kollektivavtalsenlig reglering saknas blir det en fråga om en tolkning av det enskilda anställningsavtalet. I första hand ska bedömningen ske utifrån de förhållanden som förelåg vid anställningstidpunkten. Anställningsavtalets innehåll kan dock i vissa fall förändras med tiden i takt med att arbetsgivarens verksamhet utvidgas till att gälla nya former av utnyttjanden. Exempelvis kan rättigheter övergå till arbetsgivaren om arbetstagaren underlåter att hävda sina rättigheter. Anställningsavtalet kan då sägas få sitt innehåll av det faktiska handlandet. Viss restriktivitet ska gälla tolkningen av faktiskt handlande på så sätt att övergången bara bör avse rätten till sådana utnyttjanden som faktiskt förekommit.

Enligt den s.k. specificationsprincipen, som också behandlas i den juridiska litteraturen, ska inte mer av upphovsrätten anses övergå än vad som uttryckligen följer av avtalet. Otydliga eller tysta avtal ska tolkas restriktivt eller inskränkt till upphovsmannens förmån. Vid tveksamhet om överlåtelse har skett eller vilken innebörd den har är presumtionen att upphovsrätten ligger kvar hos upphovsmannen.

Inledning

Arbetsdomstolen kommer att pröva de omständigheter parterna åberopat till stöd för sin respektive talan i kronologisk ordning från det att Hatten och O.S. ingick det första uppdragsavtalet 2005 fram till det att O.S:s anställning hos Hatten upphörde den 16 december 2017.

Det första uppdragsavtalet 2005

Ändamålet med uppdraget

Det är ostridigt att O.S:s första uppdrag för Hatten avseende konceptet Babblarna påbörjades 2005. Av utredningen, bl.a. förhöret med O.S., framgår följande om uppdraget. O.S., och H.H., skulle först framställa de sex ursprungliga figurerna i konceptet Babblarna och de saker och bostäder figurerna skulle ha. Det som framställts skulle O.S. sedan använda vid arbetet med animering av musikvideon till Babblarna – Första låten, illustrationer till fyra bilderböcker, ett pc-spel och en webbplats. Efter ett tag fick O.S. också i uppdrag att göra tredimensionella illustrationer av figurerna som underlag för gjutning av plastdockor. Figurerna och produkterna skulle utformas med utgångspunkt i den språkpedagogiska Karlstadsmodellen.

Hatten har anfört att A.T. skapade konceptet Babblarna med en tydlig vision om ett helhetskoncept med en mängd olika produkter som skulle tilltala samtliga barn och inte bara barn med språksvårigheter. A.T. har i sitt förhör bekräftat detta. Av utredningen framgår vidare att Hatten 2004 varumärkesskyddade ordmärket Babblarna och registrerade domännamnet babblarna.se. A.T. har uppgett att hon tänkte på konceptet Babblarna oavbrutet under 2003 och 2004 och att konceptets utformning redan hade kommit en bra bit på vägen då O.S. anlätades för det första uppdraget kopplat till konceptet Babblarna. Med beaktande av dessa omständigheter och utredningen i övrigt är det enligt Arbetsdomstolens mening mycket som talar för att A.T. redan vid denna tidpunkt hade en vision om ett helhetskoncept för Babblarna där de ursprungliga illustrationerna skulle användas i många olika slags produkter, även om den närmare omfattningen av den tilltänkta användningen av det som O.S. skulle skapa inte med någon säkerhet kan fastslås.

Frågan är dock om O.S. var medveten om att A.T. hade för avsikt att använda illustrationerna för allahanda olika produkter när han ingick och arbetade enligt det första uppdragsavtalet med Hatten. O.S. har bestritt att A.T. i samband med det första uppdragsavtalet informerade honom om att illustrationerna var tänkta att användas för något annat än de då aktuella produkterna avsedda för barn med språksvårigheter. Professorn I.J. var med och utvecklade konceptet Babblarna i rollen som bollplank till A.T. och sakkunnig i Karlstadsmodellen. Hon har berättat att A.T. inte förklarade för henne att det skulle bli ett helhetskoncept med en mängd olika produkter. Enligt Arbetsdomstolens mening är det därmed inte visat att O.S. i samband med det första uppdragsavtalet fick reda på att illustrationerna skulle användas till annat än bilderböcker, musikvideo, pc-spel, plastdockor och en webbplats, dvs. de produktkategorier som uppdragsavtalet avsåg. Redan med hänsyn till titeln på den musikvideo O.S. medverkade till,

Babblarna – Första låten, måste han dock enligt Arbetsdomstolens bedömning ha insett att Hatten hade för avsikt att använda hans illustrationer också vid produktion och spridning av andra musikvideor.

Uppdragsavtalets specifika drag och arten av de verk som skapades

Det är ostridigt att figurerna och O.S:s övriga illustrationer tillkom på initiativ av Hatten. Hatten har gjort gällande att O.S:s uppdrag var anpassat utifrån den vision A.T. hade och att de ramar han hade för att skapa var snävt uppsatta av henne. Hatten har särskilt pekat på att O.S. fick tydliga direktiv och anvisningar för uppdraget och understrukt att A.T. hade inflytande under processens gång och även bestämmanderätt över utformningen av slutresultatet.

O.S. har gjort gällande att det avgörande för frågan om förfoganderätten över de alster som parterna nu tvistar om är att det var han som skapade alstren och att förfoganderätten därför tillkommer honom, oavsett om han fick anvisningar från någon annan och om det var någon annan som hade bestämmanderätt över utformningen av slutresultatet. Han har gjort gällande att arbetet med figurerna skedde fritt och självständigt samt att han inte fick några detaljerade anvisningar utan endast vissa ledord att förhålla sig till avseende bl.a. form och färg. Han har även gjort gällande att A.T:s önskemål och vision inte alltid följdes och att den slutliga formgivningen flera gånger avvek från hennes ursprungliga idéer om bl.a. färg och form.

A.T. och O.S. har i förhör relativt samstämmigt berättat om att de träffades någon eller några gånger i maj 2005 för att diskutera uppdraget, även om de har haft svårt att minnas närmare detaljer kring dessa möten. De har även samstämmigt uppgett att A.T. informerade O.S. om Karlstadsmodellen och att hon vid något tillfälle i samband med att de träffades eller kort därefter visade skisser hon gjort för O.S. samt tygdockor som utgjorde pedagogiska hjälpmedel i Karlstadsmodellen.

Av utredningen framgår att O.S. skickade över skisser till A.T. och att hon därefter återkom till O.S. i mejl den 3 maj 2005 med vissa synpunkter. I mejlet skrev A.T. att hon levte med Babblarna under en längre period och att de utvecklats mycket i hennes huvud. Hon skrev vidare att hon stod ganska fast i hur figurerna bör vara och att det var bäst om O.S. i möjligaste mån kunde ta vid från de skisser hon själv gjort. I mejlet hade A.T. även gjort en tabell där figurerna var indelade i olika kategorier som figur, karaktär, form, färg, ursprungsfärg/form och olika attribut som figurerna skulle ha.

A.T. har berättat att hon skrev mejlet för att hon var orolig för vart O.S. var på väg formmässigt och för att han skulle ha rätt fokus och hålla sig inom hennes ramverk. O.S. har i förhör sagt att de anvisningar som han fick var vaga och att tio olika illustratörer skulle komma till tio olika resultat utifrån dessa. Han har vidare uppgett att han försökte ta reda på vad A.T. hade för idé och att han därför själv frågade henne om vägledning, eftersom det endast var hon som visste vad hon var ute efter.

Genom vad A.T., O.S. och H.H. uppgett i förhör har det framkommit att den slutliga utformningen av figurerna Babba och Bobbo i stor utsträckning kom att likna de skisser som A.T. själv hade gjort. Vidare har det framkommit att A.T. lämnade vissa anvisningar till O.S. om hur de övriga figurerna skulle se ut. I vilken utsträckning hennes anvisningar påverkat slutresultatet av de övriga figurerna är svårt att närmare avgöra. Anvisningarna kan enligt Arbetsdomstolens mening inte anses ha varit sådana att de beskar O.S. och H.H. från möjligheten att sätta sin personliga prägel på det som skapades. Anvisningarna gav dem alltså ett inte obetydligt utrymme att ge utlopp för sin egen kreativitet. Utifrån vad A.T. och O.S. berättat i förhör råder det dock ingen tvekan om att A.T. hade inflytande över och även möjlighet att lämna synpunkter under skapandeprocessens gång samt att hon hade bestämmanderätt över figurernas slutliga utformning. Att figurerna och övriga illustrationer skulle användas i ett koncept som A.T. hade en ganska klar vision om måste ha stått klart för O.S.

Hatten har vidare pekat på att Babblarna var ett helhetskoncept, med bl.a. redaktörer, musiker och logoped, utöver det rent visuella uttrycket som O.S. arbetade med och att O.S. därför endast var en av flera i ett kreativt team som leddes av A.T. O.S. har gjort gällande att det som främst utmärker konceptet Babblarna är det visuella uttrycket och att tyngdpunkten i konceptet ligger på de illustrationer han skapade. Han har även gjort gällande att det bara var han och H.H. utöver A.T. som diskuterade figurernas utformning 2005 och att det vid den tidpunkten inte fanns något kreativt team.

Som redan redovisats stod det för O.S. klart att konceptet Babblarna var tänkt att användas som ett språkpedagogiskt hjälpmedel för barn med språksvårigheter. Att även pedagog var inblandad i arbetet med konceptet Babblarna måste därför anses känt för O.S. O.S. var också medveten om att figurerna skulle användas i en musikvideo och därför måste det även stått klart för honom att en kompositör och sångare skulle kunna komma att anlitas, eller i vart fall att musikaliska element på något sätt skulle ingå i arbetet med konceptet Babblarna.

Det är ostridigt att O.S. arbetade från sin egen studio och inte hade någon fast arbetsplats på Hattens kontor vid denna tidpunkt. O.S. har pekat på att han aldrig haft vare sig passerkort eller nycklar till Hattens lokaler och att han använde egen dator och mjukvara när han arbetade med uppdraget. Det står mot denna bakgrund klart att Hatten, utöver den fasta ersättning som betalades till O.S., inte skapade praktiska och ekonomiska förutsättningar för O.S:s skapande i någon vidare mån.

Andra faktorer av betydelse

Det är ostridigt att O.S. och A.T. inledningsvis kom överens om en fast ersättning om 125 000 kr för det första uppdraget. Vidare är det ostridigt att de därefter kom överens om att O.S. skulle utföra uppdraget tillsammans med H.H. samt att O.S. slutligen fick 75 000 kr och att H.H. fick 50 000 kr. Hatten, som var ett enmansaktiebolag, hade vid denna tidpunkt en modest omsättning. Beloppet om 125 000 kr får därför anses ha varit av viss dignitet sett till Hattens dåvarande omsättning och verksamhet.

Hatten och O.S. får mot denna bakgrund anses ha varit relativt jämbördiga vid uppdragsavtalets ingående. De har inte presenterat någon bevisning om branschpraxis av avgörande betydelse. Förhöret med L.E. och hans sakkunnigutlåtande är enligt Arbetsdomstolens mening inte tillräckliga för att det ska anses visat att det fanns en branschpraxis om förfoganderätten till upphovsrättigheterna vid beställningsuppdrag till illustratörer och tecknare.

Arbetsdomstolens sammanfattande bedömning av det första uppdragsavtalet

A.T. hade en klar vision om konceptet Babblarna och hon hade kommit en bra bit på vägen i att förverkliga denna vision, då O.S. fick det första uppdraget. Illustrationerna skapades på initiativ av Hatten och O.S. fick från Hatten vissa anvisningar om hur de skulle se ut, både i förväg och under processens gång. Hattens ägare A.T. hade bestämmanderätt över den slutliga utformningen av illustrationerna. Ändamålet med det första uppdraget var att mot en engångsersättning skapa upphovsrättsligt skyddade illustrationer som Hatten skulle använda för bilderböcker, musikvideo, pc-spel, plastdockor och en webbplats, allt avseende barn. Det kände O.S. till och han måste också ha insett att Hatten avsåg att använda hans illustrationer även för kommande musikvideor. Enligt Arbetsdomstolens mening talar dessa omständigheter tydligt för att Hatten redan genom det första uppdragsavtalet fick förfoganderätten till O.S:s illustrationer för de produktkategorier som skulle tas fram.

O.S. hade å andra sidan – trots Hattens anvisningar och A.T:s slutliga bestämmanderätt – ett relativt stort utrymme att ge utlopp för sin kreativitet och han har i betydande utsträckning medverkat till att ta fram de illustrationer som användes för de produkter som det första uppdragsavtalet avsåg. Vid denna tidpunkt arbetade han i sin egen studio med egen dator och mjukvara. Dessa omständigheter får mot bakgrund av vad som i övrigt framkommit, främst om vad O.S. kände till om Hattens tilltänkta användning av hans illustrationer, dock anses vara av underordnad betydelse vid bedömning av om förfoganderätten till illustrationerna övergått.

Vid en sammantagen bedömning av samtliga omständigheter, inklusive vad som är utrett om royalty som behandlas i närmast följande avsnitt, anser Arbetsdomstolen att det första uppdragsavtalet måste tolkas på så sätt att förfoganderätten till de upphovsrättsligt skyddade alster som O.S. skapade inom ramen för det uppdragsavtalet tillkom Hatten såvitt avser de produktkategorier O.S. vid denna tidpunkt kände till, dvs. bilderböcker, musikvideor, pc-spel, plastdockor och webbplatser, allt avseende barn. Därmed saknas det anledning att dra in 39 § upphovsrättslagen i bedömningen.

Royaltyavtalet 2007

Parternas ståndpunkter och utredningen

Det är ostridigt att O.S. årligen av Hatten fick viss rörlig ersättning benämnd royalty under 2008–2017 baserad på försäljningen av vissa utvalda produkter inom konceptet Babblarna. Det är också ostridigt att A.T. för Hatten 2007 har skrivit på ett förslag till skriftligt avtal om royalty som Hatten överbringade till

O.S. (royaltyavtalet). Parterna är dock inte överens om det var innehållet i royaltyavtalet som följdes vid betalningarna eller om ersättningen betalades på annan grund. Parterna tvistar även om royaltyavtalets betydelse för förfoganderätten över de upphovsrättigheter som är aktuella i målet.

Arbetsgivarparterna har gjort gällande att den ersättning som Hatten betalade till O.S. genom åren inte grundades på innehållet i royaltyavtalet och att ersättningen under alla förhållanden inte har någon betydelse för förfoganderätten över upphovsrättigheterna. Arbetsgivarparterna har gjort gällande att Hatten ensidigt upprättade och skrev under royaltyavtalet och skickade det till O.S., men att O.S. aldrig returnerade ett av honom signerat exemplar. Arbetsgivarparterna har vidare gjort gällande att A.T. använde termen royalty utan någon närmare juridisk analys och att ersättningen betalades utan koppling till O.S:s roll som upphovsman, såsom en bonus som betalas för att visa uppskattning för medarbetare.

O.S. har gjort gällande att royaltyavtalet gällde mellan parterna. Han har vidare gjort gällande att han var införstådd med att det skulle dröja innan hans alster skulle börja användas kommersiellt och att det därför var naturligt att royaltyavtalet ingicks först 2007, då konceptet Babblarna lanserades. O.S. har gjort gällande att han skrev under det påskrivna exemplar han fick från Hatten och skickade tillbaka det till bolaget medan han behöll ett exemplar av royaltyavtalet, dock utan att signera det exemplar som han behöll. O.S. har till stöd för att royaltyavtalet tillämpades hänvisat till royaltyspecifikationer som Hatten årligen tillställde honom med angivande av den ersättning han fick varje år. O.S. har särskilt pekat på att det i royaltyavtalet nämns att varumärket Babblarna ägs av Hatten, men att det inte i royaltyavtalet regleras något om upphovsrättigheter.

A.T. har uppgett att hon ville överraska O.S. och att royaltyavtalet var ett sätt att formalisera överraskningen. Hon har vidare uppgett att hon författade royaltyavtalet själv utan inblandning av jurister och att det för Hattens del saknade juridisk betydelse. O.S. har i förhör uppgett att han utgick från att förfoganderätten till hans illustrationer inte överlätits till Hatten och att royaltyavtalet gav honom goda grunder för denna uppfattning.

Arbetsdomstolens bedömning

Vad A.T. och O.S. berättat i förhör visar att Hatten och O.S. inte 2007 diskuterade upphovsrättigheter eller innebörden av royaltyavtalet, som Hatten utan förvarning sände med post till O.S.

I royaltyavtalet står det inget om upphovsrätt eller ens att royaltyn skulle vara ersättning för Hattens förfoganden över O.S:s intellektuella prestationer, även om det framgår att royaltyn skulle beräknas efter priset på sålda böcker, dataspel och plastfigurer.

Begreppet royalty har inte någon entydig innebörd. Ersättning benämnd royalty, baserad på försäljning av produkter, betalas inte sällan av den som redan förvärvat en förfoganderätt till annans upphovsrättsligt skyddade verk. Att Hatten

ensidigt velat ytterligare kompensera O.S. för hans prestationer genom att ge honom rätt till viss royalty tyder därför inte i sig på att förfoganderätten inte övergått till Hatten eller att Hatten ansåg att så var fallet.

Arbetsdomstolen har tidigare kommit fram till att redan det första uppdragsavtalet innebär att förfoganderätten till de upphovsrättsligt skyddade alster som O.S. skapade inom ramen för det uppdragsavtalet tillkom Hatten såvitt avser bl.a. bildböcker, pc-spel och plastdockor. Enligt Arbetsdomstolens mening har mottagandet av royaltyavtalet och efterföljande betalningar av royalty inte gett O.S. fog för att anse att Hatten gett upp någon del av den förfoganderätt Hatten redan förvärvat genom det första uppdragsavtalet. Att mottagandet av royaltyavtalet och efterföljande betalningar av royalty måhända kan ha befestat O.S. i en rättsligt felaktig uppfattning av det första uppdragsavtalet saknar vid sådant förhållande rättslig betydelse. Inte heller kan Hattens översändande av royaltyavtalet anses ge vid handen att Hatten inte ansåg sig redan ha förvärvat förfoganderätten.

Arbetsdomstolen anser sammanfattningsvis att Hattens översändande av royaltyavtalet 2007 och efterföljande betalningar av royalty inte har betydelse för Hattens förfoganderätt över O.S:s upphovsrättsligt skyddade verk.

Övriga uppdragsavtal 2008–2014 och vad O.S. under denna tid känt till om Hattens användning av hans illustrationer

Utredningen

Utredningen visar att konceptet Babblarna för första gången visades offentligt på bokmässan i Göteborg 2007, dock att vissa bildböcker gjorts elektroniskt tillgängliga året dessförinnan. Arbetsgivarparterna har gjort gällande att detta skedde med O.S:s vetskap och utan invändning från honom, trots att han endast medverkat i framtagandet av vissa av de produkter som lanserades 2007. Arbetsgivarparterna har vidare gjort gällande att bolaget självt tog fram bl.a. gympapåsar och språkpuskel utan att O.S. motsatte sig detta.

O.S. har i förhör medgett att han någon gång under 2008 fick kännedom om att Hatten låtit göra ryggsäckar och gympapåsar med Babblarna-motiv och att han inte protesterade mot användningen. O.S. har i övrigt förnekat att han haft vetskap om eller insyn i hur Hatten använt, återanvänt och bearbetat de prestationer han levererat till Hatten samt om vilka planer som fanns för konceptet Babblarna.

Av bl.a. O.S:s egna uppgifter framgår följande. Utöver en del mindre uppdrag som O.S. utförde åt Hatten efter det första uppdragsavtalet 2005 fick han 2012 i uppdrag att göra animationerna till musikvideon Stompalång och illustrationer till en bok med samma namn. Vidare var han under 2013 med och utvecklade en mobilapplikation kallad Babbapp till App Store. För dessa uppdrag fick han 60 000 kr respektive 20 000 kr.

Det får anses utrett att de illustrationer som O.S. gjorde under det första uppdragsavtalet användes som underlag till samtliga dessa nya produkter, dvs.

gympapåsar, språk pussel, ryggsäckar, den nya musikvideon och boken samt mobilapplikationen Babbapp.

Utredningen visar att det inte fördes diskussioner kring förfoganderätten över upphovsrättigheterna till illustrationerna i dessa produkter. Inte heller diskuteras en eventuell royalty på försäljningen av ryggsäckar, gympapåsar och mobilapplikationen, vilka produktkategorier inte uttryckligen nämndes i royaltyavtalet.

Det står alltså genom O.S:s egna uppgifter klart att han 2008 i vart fall hade kännedom om att de figurer som han hade varit med och ta fram även användes av Hatten för ryggsäckar och gympapåsar, vilka produktkategorier alltså inte omfattades av det första uppdragsavtalet, utan att han motsatte sig detta. Vidare är det utrett att O.S. 2012 respektive 2013 fick kännedom om och medverkade till att Hatten använde hans illustrationer till en ny musikvideo, en ny bok och en mobilapplikation, utan att han protesterade mot användningen. I vilken utsträckning O.S. i övrigt kände till de produkter med hans illustrationer som Hatten lanserade under de första åren som följde efter det första uppdragsavtalet är svårt att närmare fastställa på grund av utredningen i målet. Det är därför inte styrkt att han under denna period kände till mer än vad han själv medgett.

Arbetsdomstolens bedömning.

Uppdragsavtalen samt Hattens och O.S:s handlande under 2008–2013 ger stöd för att Hatten förvärvat rätten att förfoga över O.S:s illustrationer genom att använda dem för flera olika slags produkter, bl.a. s.k. merchandise, såsom ryggsäckar och gympapåsar. Genom att O.S. inte protesterade när han 2008 fick kännedom om att Hatten använde hans illustrationer för ryggsäckar och gympapåsar har han handlat på ett sådant sätt att Hatten och han får anses ha avtalat att Hatten har förfoganderätten till hans illustrationer för användning på ryggsäckar och gympapåsar. Såvitt Arbetsdomstolen kan bedöma finns det dock inte någon ryggsäck i bilagan till domen, men däremot finns det där en påse som kanske kan vara en gympapåse.

På motsvarande sätt som i fråga om det första uppdragsavtalet kommer Arbetsdomstolen fram till att Hatten genom uppdragsavtalen avseende musikvideon, boken och mobilapplikationen har förvärvat rätten att för dessa produktkategorier förfoga över de illustrationer O.S. gjorde under dessa uppdragsavtal. Genom att O.S. medverkade till att hans ursprungliga illustrationer användes i en mobilapplikation har han handlat på ett sådant sätt att Hatten och han får anses ha avtalat att Hatten har förfoganderätten till hans illustrationer, inklusive de han gjorde under det första uppdragsavtalet, för användning i mobilapplikationer.

Med dessa bedömningar saknas det anledning att gå in på 39 § upphovsrättslagen.

Arbetsdomstolens sammanfattande slutsatser hittills

Arbetsdomstolen har funnit att det första uppdragsavtalet 2005 ska tolkas så att förfoganderätten till de upphovsrättsligt skyddade alster som O.S. skapade inom

ramen för det uppdragsavtalet tillkom Hatten såvitt avser de produktkategorier O.S. vid denna tidpunkt kände till (bilderböcker, musikvideor, pc-spel, plastdockor och webbplatser, allt avseende barn).

Arbetsdomstolen har vidare funnit att O.S:s mottagande från Hatten av royaltyavtalet 2007 och Hattens efterföljande betalningar av royalty inte gett O.S. fog för att anse att Hatten gett upp någon del av den förfoganderätt Hatten redan förvärvat genom det första uppdragsavtalet. Hattens översändande av royaltyavtalet 2007 och efterföljande betalningar av royalty har därför inte haft betydelse för Hattens förfoganderätt till O.S:s upphovsrättsligt skyddade verk.

Därutöver har Arbetsdomstolen funnit att O.S., genom att inte protestera när han 2008 fick kännedom om att Hatten använde hans illustrationer för ryggsäckar och gymmapåsar, har handlat på ett sådant sätt att Hatten och han får anses ha avtalat att Hatten har förfoganderätten till hans illustrationer för användning på bl.a. gymmapåsar.

Slutligen i denna del har Arbetsdomstolen funnit att Hatten genom uppdragsavtalen 2012 och 2013 avseende en musikvideo, en bok och en mobilapplikation har förvärvat rätten att för dessa produktkategorier förfoga över de illustrationer O.S. gjorde under dessa uppdragsavtal. Dessutom har O.S., genom att han medverkade till att hans ursprungliga illustrationer användes i en mobilapplikation, handlat på ett sådant sätt att Hatten och han får anses ha avtalat att Hatten har förfoganderätten till hans illustrationer, inklusive de han gjorde under det första uppdragsavtalet, för användning i mobilapplikationer.

Parternas talan och utredningen om anställningarna 2014–2017

O.S. anställdes hos Hatten i oktober 2014. Parterna är överens om att O.S. arbetade som arbetstagare hos Hatten – med ett uppehåll i anställningen under 2015 – till och med den 16 december 2017, då anställningen upphörde till följd av att O.S. hade sagt upp sig. Parterna är dock inte överens om hur långt uppehållet under 2015 varade.

Arbetsgivarparterna har pekat på att antalet produkter inom konceptet Babblarna flerfaldigades med början 2014 med bl.a. språkpussel, reflexvästar och mössor som tillverkades på licens. Arbetsgivarparterna har vidare pekat på att Babblarnas första musikalbum släpptes 2015 samt att det var vid denna tidpunkt som konceptet Babblarna började bli kommersiellt etablerat. Arbetsgivarparterna har därutöver framhållit att figurerna inom konceptet Babblarna lanserades som mjukisdjur och blev årets småbarnsleksak, att Cirkus Scott anordnade en särskild show 2016 med figurerna på temat musikalcirkus och att musikalen Babblarna – Första musikalen hade premiär samma år. Arbetsgivarparterna har gjort gällande att O.S. var väl informerad om Hattens användning av hans prestationer och att han inte hade någon invändning mot den.

O.S. har gjort gällande att det var först i samband med att han anställdes 2014 som han blev varse omfattningen av de olika produkter som fanns på marknaden och omfattningen av Hattens samarbete med olika licenstagare avseende de alster som han var upphovsman till. Han har vidare i förhör uppgett att han i

samband med anställningen kom att se diverse produkter på Hattens lager som exempelvis memory, lotto och brädspel. O.S. har särskilt pekat på att han fick royalty under 2008–2017 och att han därför inte hade anledning att invända mot Hattens förfoganden över hans prestationer så länge han och Hatten hade ett pågående och fungerande samarbete.

Utredningen visar att Hatten under 2016 började att samarbeta med en organisation kallad CPLG för att professionalisera bolagets internationella samarbeten med licenstagare. O.S. har i förhör uppgett att han medverkade i detta arbete. Utredningen visar vidare att det för Hatten blev allt viktigare att figurerna i konceptet Babblarna hade ett enhetligt utförande som var tilltalande för potentiella licenstagare. O.S. har i förhör berättat att han under denna period främst arbetade med kvalitetssäkring så att samtliga produkter som skapades harmonierade med konceptet Babblarnas ursprungliga utförande. Han har vidare berättat att anledningen till att han ville hjälpa till med detta arbete var för att han flera gånger hade blivit upprörd över att produkter inom konceptet Babblarna varit undermåliga och att licenstagare hade justerat figurerna så att fula förvanskningar av de ursprungliga alstren uppkommit. Av O.S:s i förhör lämnade uppgifter framgår vidare att han arbetade med en s.k. stilguide, vars syfte var att illustrationerna i konceptet Babblarna skulle användas enhetligt av licenstagare vid framtagningen av olika typer av produkter.

Parterna är överens om att O.S. den 8 januari 2017 undertecknade ett skriftligt anställningsavtal med Hatten, som inte innehöll någon reglering av upphovsrätt. Dessförinnan hade det inte funnits något skriftligt anställningsavtal. Den 16 maj samma år undertecknade O.S. ett nytt skriftligt anställningsavtal med Hatten (anställningsavtalet) med i princip samma innehåll som det första med följande tillägg.

Allt material den anställde har skapat och kommer att skapa, inom ramen för anställningen i Hatten Education AB, tillfaller Hatten Education AB. Hatten äger vidare alla rättigheter till allt material som den anställde skapat, skapar och producerar inom ramen för anställningen i Hatten Education AB. Den anställde har inte rätt att privat sälja eller marknadsföra, inom ramen för anställningen, producerat material.

Arbetsgivarparterna har gjort gällande att regleringen avsåg upphovsrättigheterna till de prestationer som O.S. sedan tidigare hade skapat och som han skulle komma att skapa inom ramen för hans anställning hos Hatten samt att det innebar att O.S. överlät äganderätt och rättigheter till Hatten.

O.S. har bestritt att anställningsavtalet haft en sådan betydelse. Han har gjort gällande att avtalet inte stadgar något om upphovsrätt. Han har vidare i förhör sagt att han inte heller uppfattade anställningsavtalet på det sättet. Han har i stället anfört att han närmast uppfattade att skrivningarna om ”material” och ”rättigheter till material” gällde arbetsfiler och fysiska modeller.

L.B. har uppgett att tillägget om rättigheter i anställningsavtalet var ett sätt att formalisera det som han uppfattade sedan alltid gällt mellan Hatten och O.S. om förfoganderätten till upphovsrättigheterna. Han har vidare berättat att det blev allt viktigare att formalisera verksamheten och göra den mer professionell

allteftersom Hattens verksamhet växte, särskilt då Hatten började samarbeta med olika licenstagare. Han har även uppgett att han gick igenom avtalets innehåll och innebörd med O.S. innan avtalet signerades i O.S. studio. O.S. har i förhör sagt att han aldrig gick igenom avtalet eller dess innebörd med L.B. innan han skrev på det. Han har vidare uppgett att han i all hast, då han var på väg från Hattens kontor, skrev under avtalet utan en närmare granskning av det.

I fråga om var anställningsavtalet signerades och om det föregicks av någon genomgång och diskussion kring dess innebörd står alltså L.B:s ord mot O.S:s ord och någon säker slutsats om detta kan därför inte dras. Det är således inte styrkt att L.B. gick igenom anställningsavtalets innebörd med O.S.

Arbetsdomstolens bedömning av Hattens talan

Av utredningen, bl.a. O.S:s i förhör lämnade uppgifter, framgår att O.S. under anställningstiden fick kännedom om så gott som all Hattens användning av hans illustrationer för allehanda produkter, nationellt och internationellt, och att han inte framförde någon invändning mot användningen förrän den 15 december 2017 utan själv ofta medverkade till eller underlättade den. Därigenom har O.S., enligt Arbetsdomstolens mening, handlat på ett sådant sätt att Hatten och han får anses ha avtalat att Hatten har förfoganderätten till de illustrationer han gjorde som uppdragstagare för användning i de produkter som framgår av bilagan till domen, som utgör en del av en produktkatalog från våren 2017. Den förfoganderätten får anses innefatta en rätt för Hatten att ändra och vidarelicensiera illustrationerna, eftersom O.S. medverkade till ändringar, eller i vart fall arbetade för att underlätta ändringar, vid vidarelicensiering. Det sagda innebär att Hattens fastställsetalan ska bifallas.

Arbetsdomstolens bedömning av Medieföretagens talan

Anställningsavtalet den 16 maj 2017 måste tolkas mot bakgrund av förhållandena före avtalet och hur Hatten och O.S. handlat innan det skrevs under. Även hur de handlat efter undertecknandet kan belysa hur deras avtal är att tolka.

En tillämpning av den s.k. tumregeln ger vid handen att förhållandena före anställningsavtalet varit sådana att den förfoganderätt som Medieföretagen vill ha fastställd övergått till Hatten. O.S. har gjort illustrationerna på Hattens uppdrag inom ramen för anställningen. Han kunde när illustrationerna kom till förutse användningen, nationellt och internationellt, av illustrationerna för de olika produkterna i bilagan till domen, vilken användning innefattade vidarelicensiering, och att illustrationerna behövde ändras för att anpassas till produkterna.

Av utredningen framgår att O.S. före anställningsavtalet kände till Hattens förfoganden över hans illustrationer. Att Hatten inte hade för avsikt att genom skrivningarna i anställningsavtalet inskränka den förfoganderätt till O.S:s illustrationer som Hatten redan, på grund av tumregeln, hade och använde framgår av L.B:s uppgifter. Av O.S:s i förhör lämnade uppgifter framgår att han inte ansåg att skrivningarna rörde upphovsrätten till hans illustrationer. O.S. har alltså inte uppfattat att Hatten skulle ha haft någon sådan avsikt.

Arbetsdomstolens slutsats är därmed att skrivningarna i anställningsavtalet i vart fall inte innebär någon inskränkning i den förfoganderätt till O.S:s illustrationer som Hatten redan hade. Även det som framgår av utredningen om O.S:s fortsatta arbete med bl.a. kvalitetssäkring av licensprodukter efter anställningsavtalet tyder på att skrivningarna inte var avsedda att inskränka bl.a. den rätt till ändringar och vidarelicensiering som Hatten hade före anställningsavtalet.

Arbetsdomstolens slutsats är att även Medieföretagens fastställsetalan ska bifallas.

Rättegångskostnader

O.S. har förlorat målet och ska därför betala arbetsgivarparternas rättegångskostnader. Arbetsgivarparterna har yrkat ersättning med sammanlagt 2 286 450 kr, exklusive moms, varav 2 225 000 kr avser ombudsarvode, motsvarande 514 timmars arbete, och 61 450 kr utlägg. Arbetsgivarparterna har förklarat att beloppet yrkas med hälften vardera av Hatten och Medieföretagen samt att Medieföretagen därutöver yrkar ersättning för moms med 285 806 kr.

O.S. har vitsordat beloppet som arbetsgivarparterna yrkat för utlägg och i övrigt överlämnat åt Arbetsdomstolen att bedöma skäligheten av yrkade rättegångskostnader. O.S. har anfört att det inte varit påkallat för arbetsgivarparterna att ha två ombud i målet.

Arbetsgivarparternas yrkande om 2 225 000 kr exklusive moms för ombudsarvode, motsvarande 514 timmars arbete, får anses vara betydande. O.S. har yrkat ersättning för ombudsarvode med 1 200 000 kr, inklusive moms.

Målet inleddes i maj 2018 och har alltså pågått under en längre tid. En tidigare utsatt huvudförhandling har ställts in. Huvudförhandlingen har pågått under fyra dagar.

Vid bedömningen av om det yrkade beloppet är skäligt bör det även särskilt beaktas att det är arbetsgivarparterna som har haft att fullt ut styrka att förfoganderätten över upphovsrätten har övergått till Hatten. Det är därför inte särskilt anmärkningsvärt att arbetsgivarparternas ombud kostat mer än O.S:s ombud. Målet har vidare rört en stor mängd omständigheter som inträffat över en period om drygt tio år. Omfattande skriftlig bevisning har åberopats. Målet innehåller vidare komplicerade juridiska frågor där tydlig praxis saknas på området.

Det är uppenbart att mycket stått på spel för parterna. För Hattens del har det rört möjligheten att oförhindrat fortsätta med sin verksamhet rörande konceptet Babblarna. Verksamheten med konceptet Babblarna utgör en stor del av Hattens nuvarande verksamhet som i dag sysselsätter ett tiotal personer. Det har därför varit befogat att arbetsgivarparterna lagt ned betydande resurser för att vinna målet. Att arbetsgivarparternas två ombud varit med under förberedelsesammanträdet och hela huvudförhandlingen kan inte anses obefogat.

Arbetsdomstolen finner mot bakgrund av det anförda vid en sammantagen bedömning att det yrkade beloppet för ombudsarvode är skäligt för tillvaratagandet av

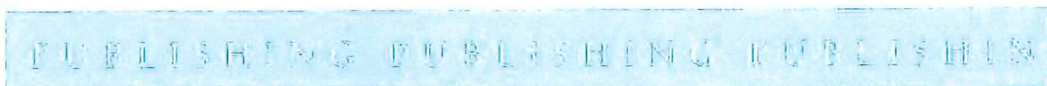
arbetsgivarparternas rätt i målet. Om beloppet för utlägg råder inte tvist. Arbetsgivarparterna ska alltså få fullt bifall för sina respektive yrkanden om rättegångskostnader.

Domslut

1. Arbetsdomstolen fastställer att Hatten har förvärvat rätten från O.S. att förfoga över de upphovsrättsligt skyddade prestationer som uppkommit inom ramen för hans uppdragsförhållanden och anställningsförhållanden hos Hatten – inklusive rätten att ändra och vidarelicensiera dessa – som ingår i de produkter som är specificerade, dvs. angivna eller finns på bild, i bilagan till domen, avseende de typer av förfoganden som där framgår. Vad som nu sagts berör inte O.S:s s.k. ideella rätt enligt 3 § andra stycket upphovsrättslagen.
2. O.S. ska ersätta Hatten för rättegångskostnader med 1 143 225 kr, varav 1 112 500 kr avser ombudsarvode, med ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.
3. O.S. ska ersätta Medieföretagen för rättegångskostnader med 1 429 031 kr, varav 1 390 625 kr avser ombudsarvode inklusive moms, med ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Sören Öman, Anna Middelman, Kerstin G Andersson, Bengt Huldt, Staffan Löwenborg, Ella Niia och Elisabeth Mohlkert. Enhälligt.

Rättssekreterare: Leo Nilsson Nannini

Babblarna® Books

BOARD BOOKS:

HARDCOVERS:

Hallooooo Babblarna

SWE/UK/US/DE/NO/DK
 ISBN: 978-91-87465-45-1
 Tracker: 47
 Page count: 16
 Size: 16x16

Babbibboo Babblarna

SWE/UK/US/DE/NO/DK
 ISBN: 978-91-87465-44-4
 Tracker: 48
 Page count: 30
 Size: 16x16

Daddiddoo Babblarna

SWE/UK/US/DE/NO/DK
 ISBN: 978-91-87465-46-8
 Tracker: 49
 Page count: 30
 Size: 16x16

Dadda hälsar på SWE

Dadda Says Hello UK/US ENG

Dadda klopfte an DE

Dadda kommer på besøk NO

Dadda siger hej DK

ISBN: 978-91-979074-6-0 (SWE)
 Tracker: B51S
 Page count: 32
 Size: 20x20

i Babblarnas hus SWE

In Babblarna's House UK/US ENG

Im Haus der Babblarna DE

i Babblarnas hus NO

i Babblarnas hus DK

ISBN: 978-91-979074-7-7 (SWE)
 Tracker: B54S
 Page count: 32
 Size: 20x20

i Bobbos väska SWE

In Bobbo's Bag UK/US ENG

In Bobbos Tasche DE

i Bobbos veske NO

i Bobbos taske DK

ISBN: 978-91-979074-8-4 (SWE)
 Tracker: B53S
 Page count: 32
 Size: 20x20

150 000
Babblarna books were
sold in Sweden in 2016
Three new titles
set for release in 2017-2018

Var är Babbas saker? SWE
Where are Babba's Things? UK/US ENG
Wo sind Babbas Sachen? DE
Hvor er Babbas ting? NO
Hvor er Babbas ting? DK

ISBN: 978-91-979074-9-1 (SWE)
Trackers: B52S
Page count: 32
Size: 20x20

Stompalång med Babblarna!

ISBN: 978-91-87465-42-0
Trackers: 425-1
Page count: 44
Size: 20x20

Babola Salabim!

ISBN: 978-91-87465-43-7
Trackers: 426
Page count: 42
Size: 20x20

Fingerresan (new edition)

RELEASE AUTUMN 2017
ISBN: 978-91-87465-61-1
Trackers: 428
Page count: 32
Size: 20x20

Natti natti Babblarna

RELEASE AUTUMN 2017
ISBN: 978-91-87465-62-8
Trackers: 427
Page count: 42
Size: 20x20

Kalas Babblarna

RELEASE AUTUMN 2018
ISBN: 978-91-87465-63-5
Trackers: 429
Page count: 32
Size: 20x20

Babblarna® Music

Babblarna's first album,
"Up and Down and Here and There with Babblarna"
 was awarded a Swedish platinum disc in November 2016.

The album has sold more than 18,000 physical copies
 and has more than 7 million plays on Spotify.

**Upp och ner och hit och
 dit med Babblarna! SWE**

**Up and Down and Here
 and There with Babblarna UK/US ENG**

**Rauf und runter und hin
 und her mit den Babblarna DE**

Music CD
EAN: 735-00-36791-51-3 (SWE)
Tracker: 164
Number of tracks: 12

**Vila lite med Babblarna
 (Rest a little with Babblarna)**
RELEASE AUTUMN 2017

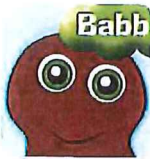
Music CD
EAN: 7350036791667
Tracker: 182
Number of tracks: XX

Babblarna Apps

Babblarna's five popular apps are constantly in the top 10 of the Swedish App Store chart.

Babbapp was the #1 bestselling children's app, in the 5 years or younger category, in Sweden 2016!

Babbapp

*AppStore / Google Play
Play with the figures
watch music videos.*

Diddis Day

*AppStore / Google Play
Solve simple puzzles and
play with the figure Diddi.*

BabblarnaPlay

*AppStore / Google Play
Play with the figures
watch music videos.*

Babblarna&me

*AppStore / Google Play
Make your own figures,
record your voice and play
with the figures.*

Bobbopp

*AppStore / Google Play
Play with the figure Bobbo,
make music and collect gems.*

Babblarna® Film & TV

Babblarna's first film came out in October 2016 and has, to date, sold **28.000 units** (in Sweden only). Autumn 2017 will see the launch of the next Babblarna film.

Babblarna are the absolute biggest YouTube favourite for small children in Sweden.

Babblarna's YouTube channel has more than **137,000 subscribers** and the animated music videos have more than **90 million views** on Babblarna's Swedish YouTube channel.

Babblarna's new YouTube film; "**Babblarna bara på YouTube filmen**" (20 minutes), which was released in November 2016 has more than **4.3 million views**.

Sold to SVT, the Swedish national public TV broadcaster, to be shown at Barnkanalen. Starting spring 2017.

svt
**BARN
KANALEN**
YouTube

Babblarna första filmen
(Babblarna the first movie)

DVD / iTunes / Google Play
EAN: 7350036791599
Tracker: 170
Number of tracks: 35
Running time: 84 min

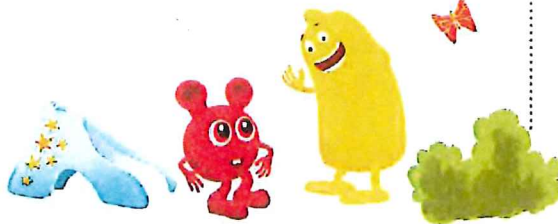
Godnatt Babblarna
(Good night Babblarna)
RELEASE AUTUMN 2017

DVD / iTunes / Google Play
EAN: 7350036791650
Tracker: 181
Number of tracks: XX
Running time: XX min

Kalas Babblarna
(Happy Birthday Babblarna)
RELEASE AUTUMN 2018

DVD / iTunes / Google Play
EAN: 7350036791674
Tracker: 183
Number of tracks: XX
Running time: XX min

Babblarna
on Stage

Autumn 2016 "Babblarna - the first musical" premiered. Suitable for both small and big stages, the musical has been a sell-out success right from the start.

Spring 2017, "Babblarna - the first musical" will be playing at one of Stockholm's largest theatres.

Babblarna® Pedagogic Packs

For pre-schools, resource centres and parents who want to do a little more there are several special Babblarna educational packs to choose from. These "Language Development Bags" contain a mixture of books, toys and games, together with detailed instructions on how to easily use the contents in an effective way in working with children's language development.

Stora väskan, kom i gång med Babblarna "The Big Babblarna Start-Up Bag"

Mera-väskan, fortsätt med Babblarna "The More With Babblarna Bag"

Naturally, there is also a book detailing all the theories behind Babblarna, a guide on how to work with Babblarna and related materials for language development.

Tal & språkträning i Babblarnas värld (Speech & language training in the world of Babblarna)

Ringbound book
ISBN: 978-91-87465-48-2
Tracker: 113
Number of pages: 84

Pratväskan
"The Babblarna Chit-Chat Bag"

SpråkGympa Ledarväska: Upp och ner och hit och dit med Babblarna
Talk&Play Programme: Up and down and here and there with Babblarna

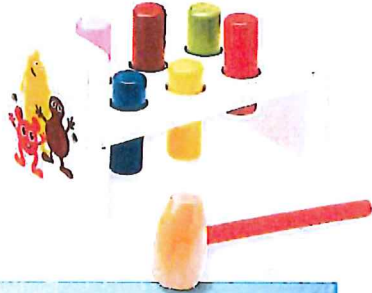

LICENSED PRODUCTS EXAMPLES

Babblarna® Toys

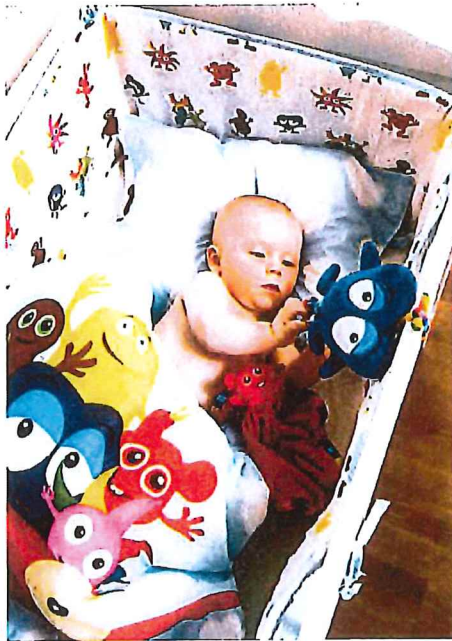

Babblarna's range of plush toys was launched in the autumn of 2015 and received the award for "Best Toy for Toddlers in Sweden 2015".

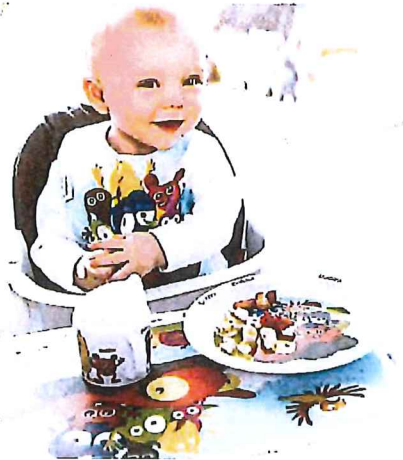
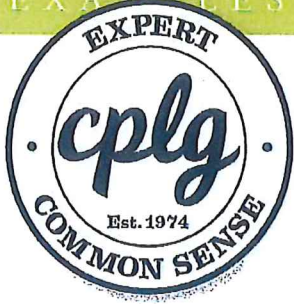
LICENSED PRODUCTS EXAMPLES

Babblarna® Interior

LICENSED PRODUCTS EXAMPLES

Babblarna BABY **Baby**

Angående språkversioner

De produkter i denna bilaga som finns i flera språkversioner - och som alla innefattas i Hattens yrkande som det formulerats i aktbil. 31 - är följande:

Boken "Dadda hälsar på" (s. 1 och 7) med ISBN: 978-91-979074-6-0 finns i följande språkversioner:

- Dadda klopf an DE, ISBN: 978-91-87465-24-6 Dadda siger hej DK, ISBN: 978-91-87465-16-1 Dadda kommer på besök NO, ISBN: 978-91-87465-20-8
- Dadda Says Hello ENG-UK, ISBN: 978-91-87465-28-4
- Dadda Says Hello ENG-US, ISBN: 978-91-87465-32-1

Boken "I Babblarnas hus" (s. 1 och 7) med ISBN: 978-91-979074-7-7 finns i följande språkversioner:

- Im Haus der Babblarna DE, ISBN: 978-91-87465-25-3
- I Babblarnas hus DK, ISBN: 978-91-87465-17-8
- I Babblarnas hus NO, ISBN: 978-91-87465-21-5
- In Babblarna's House ENG-UK, ISBN: 978-91-87465-29-1
- In Babblarna's House ENG-US, ISBN: 978-91-87465-33-8

Boken "I Bobbos väska" (s. 1 och 7) med ISBN: 978-91-979074-8-4 finns i följande språkversioner:

- In Bobbos Tasche DE, ISBN: 978-91-87465-26-0
- I Bobbos taske DK, ISBN: 978-91-87465-18-5
- I Bobbos veske NO, ISBN: 978-91-87465-22-2
- In Bobbo's Bag ENG-UK, ISBN: 978-91-87465-30-7
- In Bobbo's Bag ENG-US, ISBN: 978-91-87465-34-5

Boken "Var är Babbas saker" (s. 2 och 7) med ISBN: 978-91-979074-9-1 finns i följande språkversioner:

- Wo sind Babbas Sachen? DE, ISBN: 978-91-87465-27-7
- Hvor er Babbas ting? DK, ISBN: 978-91-87465-19-2
- Hvor er Babbas ting? NO, ISBN: 978-91-87465-23-9
- Where are Babba's Things? ENG-UK, ISBN: 978-91-87465-31-4
- Where are Babba's Things? ENG-US, ISBN: 978-91-87465-35-2

Böckerna "Hallooooo Babblarna", "Babbibboo Babblarna" och "Daddiddoo Babblarna" finns endast i en version och följaktligen endast ett ISBN-nummer som framgår av bilagan.

CD-albumet "Upp och ner och hit och dit med Babblarna" (s. 3) med EAN: 735-00-36791-51-3 finns i följande språkversioner:

- Up and Down and Here and There with Babblarna, UK/US ENG, EAN: 735-00-36791-54-4.
- Rauf unt runter hin under her mit den Babblarna, DE, EAN: 735-00-36791-55-1.